

Eakate vabatahtlik tegevus Euroopa Liidus

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Käimas on Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta ning seoses sellega käsitletakse käesolevas aruandes suhteliselt unarusse jäänud teemat: eakate vabatahtlikku tegevust Euroopas. Eakatest mõeldakse tavaliselt kui inimestest, kellele vabatahtlik tegevus on just suunatud, ning palju vähem on pööratud tähelepanu nende enda panusele vabatahtlikena.

Käesolev uuring hõlmab 30 juhtumiuuringut eakate vabatahtlikust tegevusest Euroopa Liidu 11 liikmesriigis: Itaalias, Leedus, Lätis, Madalmaades, Poolas, Prantsusmaal, Saksamaal, Soomes, Taanis, Ungaris ja Ühendkuningriigis. Uuringus keskendutakse peamiselt kohaliku tasandi algatustele, millesse on vabatahtlikena õnnestunud kaasata eakaid ja eelkõige neid, kelle sotsiaalse tõrjutuse oht on suurem. Uuringute ja kogemuste põhjal on ilmnenud, et eakate vabatahtlikus tegevuses osalemine võib edendada eakate sotsiaalset kaasatust ja parandada kõikide põlvkondade elukvaliteeti.

Poliitikataust

Pensioniealine elanikkond on küll arvukas ja üha kasvav, aga ka mitmekesine rühm, mis hõlmab mitmesuguste majandus-, tervishoiu- ja sotsiaalvõimalustega inimesi. Erinevad tingimused ja kogemused mõjutavad inimeste vabatahtlikus tegevuses osalemise võimalusi ja eelistusi. Üks väiksema vabatahtlikus tegevuses osalemise peamisi põhjusi on mõne elanikkonnarühma halvad elutingimused: peale väikese sissetuleku on sageli vaja toime tulla ka füüsilise puudega. Seepärast on oluline tugevdada eakate inimeste elutingimuste üldisele parandamisele suunatud laiemaid poliitikastrateegiaid, näiteks riiklikku tervishoiu- ja sissetulekupoliitikat. Väga vähe on spetsiaalselt eakate kaasamiseks kavandatud programme. Juhtumiuuringutes käsitletud organisatsioonid omistavad sotsiaalsele kaasatusele vabatahtliku tegevuse kaudu väga erinevat tähtsust.

Peamised järeldused

Juhtumiuuringud toovad esile mitmesuguseid võimalusi, kuidas eakaid vabatahtlikku tegevusse kaasata. Seejuures on äärmiselt tähtis kõigepealt ära tunda ja toetada selle elanikkonnarühma varjatud potentsiaali vabatahtlikus tegevuses osaleda. See kehtib nii poliitilisel kui ka praktilisel tasandil. Eakad osalevad väga mitmesuguses vabatahtlikus tegevuses, mis kaugeltki ei piirdu tavapärase vanusega seotud teemadega, nagu hooldust vajavate või haigete vanurite toetamine. Esile on tõstetud mitmesuguseid meetmeid, mida on vaja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate elanikkonnarühmade sotsiaalseks ja kultuuriliseks lõimimiseks. Uuringus tuleb esile ka mõju nii põlvkonnasisestele suhetele kui ka põlvkondadevahelisele solidaarsusele kogukonnas.

Eakate (sealhulgas sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate eakate) vabatahtlikeks värbamine nõuab sageli mõningast vaeva. Leitud on siiski mitu tegurit, mis nende kaasamist hõlbustavad: peale piisavate rahaliste vahendite on olulised ka kaasamise ja tegevuses hoidmise strateegiad, mis on kohandatud spetsiaalselt eakatele. Eakate sotsiaalsest kaasamisest vabatahtliku tegevuse kaudu on saanud meie ees seisev uus ülesanne. Üldine poliitiline teadlikkus eakate potentsiaalset puudub seni ikka.

On mitu tegurit, mis (tihti mitmekaup) aitavad kaasa eakate vabatahtlikku tegevusse kaasamisele ja seal hoidmisele.

- **Kombineeritud lähenemised**, mis hõlmavad meediat, teabevahetust ja teabe levitamist, on eakate vabatahtlike kaasamise tavaline meetod. Ühtlasi on abi suhete loomisest ja hoidmisest konkreetsete rühmadega, nagu religioossed ja etnilised kogukonnad, ning kogukonnakeskustega.

- Teatud väike osa algatustest ei ole otseselt suunatud sellele, et innustada eakaid osalema vabatahtlikus tegevuses, vaid see toimub n-ö kõrvalnähtusena. Selliste meetmete põhieesmärk on üldiselt edendada aktiivset ja iseseisvat vananemist. Nende raames kutsutakse eri ühiskonnakihtidesse kuuluvaid eakaid üles mõtlema ja rääkima oma ootustest seoses vananemise eri tahkudega ning üksteist toetama.
- Veel kaasamata eakateni jõudmiseks võib abi olla nn suunajatest. Suunajad on inimesed, kes tavaliselt juba osalevad teatud määral vabatahtlikus tegevuses ning aitavad seega algatusi ja potentsiaalseid vabatahtlikke omavahel kokku viia, kutsudes ettevõtmistes osalema näiteks pereliikmeid, sõpru või naabreid.
- Oma oskuste äratundmisele ja nende teadvustamisele võivad kaasa aidata ettevalmistavad kursused, mille käigus eakad õpivad väärtustama oma elukogemust ja oskusi kui vabatahtlikus tegevuses kasulikke ressursse. Sellised kursused võivad toetada ka uute sihtide leidmist pärast kriitilist elusündmust.
- Vabatahtliku tegevuse meelepärasuse oluline eeltingimus on, et vabatahtlikud võtavad ette üksnes ülesandeid, mida nad suudavad täita. Sellele on suunatud palju algatusi, mille käigus hinnatakse vabatahtlike oskusi ja korraldatakse spetsiaalseid koolituskursusi.
- Selleks, et vabatahtlikud alustatud tegevust jätkaksid, on äärmiselt oluline neid hinnata ja tunnustada. Vabatahtlikele ja vabatahtlike organisatsioonidele auhindade andmine võib olla tunnustuse väljendamise tõhus viis.
- Kui organisatsioon võimaldab vabatahtlikele paindlikkust, hindavad nad seda, et saavad ise otsustada oma panuse ulatuse üle. See kehtib näiteks vabatahtlikus töös osalemise sageduse ja kestuse kohta, mis võib olla uue eakate vabatahtlike põlvkonnale oluline.
- Selleks, et vabatahtlikud tegevust jätkaksid, võib olla tähtis osa nii kindlustuse kui ka kuluhüvitiste pakkumisel.

Eakate vabatahtlikul tegevusel on rohkesti positiivset mõju, näiteks subjektiivse enesetunde paranemine ja kõrgem enesehinnang. Nagu sageli välja toodud, saab seda mõju selgitada rahuloluga selle üle, et on

leitud mõtestatud ja rahuldust pakkuv tegevus väljaspool palgatööd ja perekohustusi. Igaühe isiklikust olukorrast, probleemidest ja riskidest olenemata on eakatel vabatahtlikel võimalik vananeda aktiivsena.

Poliitikasoovitused

Vabatahtlik tegevus eakana ei asenda riiklikke sotsiaal-, kultuuri- ega muid organiseeritud teenuseid. Vastupidi, juhtumiuuringud näitavad vabatahtliku tegevuse täiendavat positiivset mõju, mida on kinnitanud ka muud uuringud. Üks kõige enam tõhusust ja järjepidevust mõjutav tegur võib olla ka spetsialistidest palgatöötajate osalemine.

Tööturu osapooled näivad seni olevat vabatahtlike kaasamisel suhteliselt passiivsed. On ainult üksikuid näited ettevõtete pensionipoliitikast ja plaanidest, mis hõlmavad ettevalmistust töösuhte lõppemise järgseks vabatahtlikuks tegevuseks. Julgustada saab aga kogukonna tegevuses osalemist, mis sageli on kujunenud välja juba tööea jooksul. Inimesed osalevad vabatahtlikus tegevuses suurema tõenäosusega siis, kui nad on selles osalenud juba varem, seega tuleks otsida võimalusi, kuidas edendada vabatahtlikku tegevust süsteemsemalt juba tööeas.

Selleks, et luua sobilik raamistik eakate mõtestatud kaasamiseks vabatahtlikku tegevusse, on vaja suunatud strateegiaid igal tasandil. Siia peab kuuluma eri tasandite sidusrühmade võrgustike loomine, milles saab vahetada kogemusi ja teavet. Nii selles kui ka kohaliku tasandi algatuste ja organisatsioonide üldisel toetamisel on eriti oluline roll kohalikel omavalitsustel.

Riiklikud edendamiskavad ja toetavad õigusaktid on kasulikud ja võivad mitmesugusele tegevusele kaasa aidata. Neil ei ole aga piisavat mõju, kui puudub otsene kohapealne toetus, seda eelkõige kohaliku omavalitsuse poolt. Kõige tõhusam on ühendada eri strateegiaid, seda nii vahendite (rahastamine, taristu, spetsialistide toetus) kui ka programmide osas. Vaja on selgeid norme ja toetusmeetmeid, seda eelkõige sotsiaalselt tõrjutud rühmadele suunatud algatuse väljatöötamisel. Kõige tähtsam on aga eakate vabatahtliku tegevuse tunnustamine nii kohalikul, riigi kui ka Euroopa Liidu tasandil.

Lisateave

Aruanne „Volunteering by older people in the EU“ (Eakate vabatahtlik tegevus Euroopa Liidus) on avaldatud veebilehel <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1134.htm>

Teresa Renehan, teabeametnik
ter@eurofound.europa.eu